

Sytuacja prawna banku domicylowego w świetle przepisów ustawy o domach składowych

Konrad Zacharzewski

Wejście w życie ustawy z 16 listopada 2000 r. o domach składowych oraz o zmianie kodeksu cywilnego, kodeksu postępowania cywilnego i innych ustaw (Dz.U. nr 114, poz. 1191) sprawiło, że droga do rozpoczęcia funkcjonowania domów składowych, znanych już w okresie międzywojennym przedsiębiorstw zaufania publicznego, jest otwarta. Trudnią się one przyjmowaniem na skład towarów i wystawianiem w zamian papierów wartościowych – dowodów składowych. Bank domicylowy jest instytucją finansową, wspomagającą działalność domów składowych oraz w konsekwencji rynek towarowy (rynek towarów i giełdy towarowe). Jego rola sprowadza się, ogólnie rzecz biorąc, do uczestniczenia w wykonywaniu zobowiązań wynikających z wystawionych przez dom składowy papierów wartościowych.

Bank domicylowy w przyszłości ma przyjmować kwoty należne posiadaczom dowodów składowych (czynności inkasa dowodów składowych), przez co domy składowe zostaną pozbawione obowiązków związanych z płatnością dowodów składowych i będą mogły skoncentrować się na działalności składowej. Obecność instytucji finansowej (banku) na rynku towarowym wzmacnia tzw. bezpieczeństwo obrotu, gdyż chroni interesy oddających na skład oraz strony stosunku kredytowego, którego wykonanie zostało zabezpieczone na rzeczy oddanej na skład.

Termin „bank domicylowy” nie jest określeniem specjalnej postaci (kategorii) instytucji bankowej, a oznacza konkretne przedsiębiorstwo bankowe, któremu zostały powierzone między innymi czynności zarezerwowane dla niego przez przepisy ustawy. W polskim systemie bankowym czynności przyjmowania, przechowywania i wypłacania kwot przypadających posiadaczowi dowodu składowego lub jego części będzie mógł wykonywać każdy bank (wyłączywszy banki hipoteczne) wskazany w zezwoleniu na prowadzenie domu składowego. Zakres czynności powierzonych bankowi wymienionemu w zezwoleniu uzasadnia nazywanie go, nie bez pewnych zastrzeżeń, domicyliantem dowodów składowych lub ich części.

Określeniem „bank domicylowy” niegdyś posługiwał się kodeks handlowy. Ustawa przywróciła tę tradycyjną terminologię przy okazji proponowanego legalnego definiowania banku domicylowego. Bankiem domicylowym będziemy więc nazywać bank oznaczony w dowodzie składowym jako właściwy do przyjmowania, przechowywania i wypłacania kwot przypadających posiadaczowi dowodu składowego lub jego części (przepis art. 2 pkt 9 ustawy).

Podstawy prawne działalności domów składowych

Aby lepiej zrozumieć zadania ciążące na banku domicylowym w związku z wykonywaniem zobowiązań wynikających z dowodów składowych najpierw nale-

ży przyrzeć się reżimowi prawnemu domów składowych oraz ich działalności, a zwłaszcza wystawianym przez nie papierom wartościowym.

Ustawa o domach składowych w zakresie cywilnoprawnej regulacji domów składowych i dowodów składowych nawiązuje do rozwiązań kodeksu handlowego w części uchylonej w 1964 r. przez przepisy wprowadzające kodeks cywilny (art. 630–681 k.h.). Unormowania kodeksu handlowego oraz wcześniejszego jeszcze rozporządzenia Prezydenta RP z 28 grudnia 1924 r. o domach składowych (Dz.U. nr 144, poz. 1020) były uznawane za nowoczesne i funkcjonowały w zasadzie bez większych zastrzeżeń ze strony praktyki obrotu gospodarczego i doktryny prawa. Zasady konstrukcji prawnej przedsiębiorstw domów składowych, przyjęte przez ustawodawcę przedwojennego, oparto na najlepszych ówczesnych wzorach europejskich (prawo francuskie i austriackie).

Domy składowe to działające na podstawie zezwolenia państwa oraz nadzorowane przez państwo kwalifikowane przedsiębiorstwa składowe. Ustawa zastrzega, że o wydanie zezwolenia mogą się ubiegać spółki prawa handlowego, spółdzielnie, a także osoby fizyczne. Ma być prowadzony (przez odpowiedniego Ministra) rejestr wydanych zezwoleń.

Dom składowy przechowuje za wynagrodzeniem oznaczone w umowie rzeczy ruchome. Umowa składu w zaproponowanym brzmieniu (nowelizacja kodeksu cywilnego) nakłada na dom składowy obowiązek dokonywania odpowiednich czynności konserwacyjnych oraz obciąża odpowiedzialnością za szkodę wynikłą z utraty, ubytku lub uszkodzenia rzeczy, powstałą w czasie od przyjęcia jej na skład do wydania osobie uprawnionej. Towary oddane na skład mają być ubezpieczone.

Dom składowy może wystawiać dowody składowe oraz zbywać przez licytację publiczną towary złożone na skład na żądanie osoby uprawnionej do rozporządzania tymi towarami.

Dowód składowy, wydawany wyłącznie na żądanie składającego, ma się składać z dwóch połączonych ze sobą części (rewersu i warrantu), które można oddzielić od siebie ze skutkami przewidzianymi w ustawie. Dopóki dowód składowy występuje w postaci nie rozdzielonej, jego posiadaczowi przysługują wszelkie ucieleśnione w nim prawa, a zwłaszcza prawo do podjęcia towaru ze składu, prawo do przenoszenia w drodze indosu nierozdzielonego dowodu składowego oraz prawo do ustanowienia zastawu na towarze, przez rozdzielenie dowodu składowego (umieszczenie pierwszego indosu na oddzielnym warrantcie). Posiadacz oddzielnego rewersu jest uważany za właściciela towaru obciążonego zastawem (dłużnik rzeczowy warrantu). Natomiast posiadacz oddzielnego warrantu jest wierzycielem sumy warrantowej zabezpieczonej prawem zastawu na rzeczy oddanej na skład. Suma warrantowa ma być zapłacona posiadaczowi warrantu i wówczas wygaśnie prawo zastawu na rzeczy oddanej na skład. Dłużnik sumy warrantowej może warrant wykupić bezpośrednio u wierzyciela albo złożyć sumę warrantową w terminie oznaczonym w dowodzie składowym w banku domicylowym. Aby uzyskać zaspokojenie swojej pretensji, posiadacz oddzielnego warrantu musi przedstawić warrant do zapłaty w banku domicylowym, a w przypadku braku zapłaty służy mu możliwość stwierdzenia tej okoliczności protestem. Niezależnie od tego, czy niezaspokojony posiadacz warrantu dokonał protestu, może on zwrócić się do domu składowego z żądaniem sprzedaży przedmiotu zastawu.

Sposób wyłaniania banku domicylowego

Prowadzenie przedsiębiorstwa wyposażonego w atrybut wystawiania dowodów składowych nie może być powierzone osobom, które nie są w stanie spełnić minimalnych warunków, koniecznych do zapewnienia bezpiecznego obrotu papierami wartościowymi reprezentującymi rzecz. Z tego powodu domy składowe są objęte kontrolą administracyjną na etapie zakładania przedsiębiorstwa domu składowego oraz w trakcie jego bieżącej działalności.

Wniosek o wydanie zezwolenia na prowadzenie domu składowego (obok wielu szczegółowych elementów) powinien wskazywać bank, w którym mają być wpłacane kwoty należne posiadaczom dowodów składowych lub ich części (przepis art. 6 ust. 1 pkt. 11 ustawy). Zakres swobody podmiotu ubiegającego się o udzielenie zezwolenia na prowadzenie domu składowego w wyborze banku, mającego być w przyszłości domicyliantem dowodów składowych wystawianych przez ten dom składowy, jest ograniczony. Bank domicylowy będzie wyznaczony przez organ administracyjny na wniosek podmiotu starającego się o wydanie zezwolenia. Wnioskodawca może wskazać dowolne przedsiębiorstwo bankowe, ale musi się liczyć z tym, że może ono nie zostać zaakceptowane przez organ administracyjny jako bank domicylowy dla konkretnego domu składowego. Decydujące znaczenie ma kontraktowa wiarygodność potencjalnego banku domicylowego, chociaż ewentualna ingerencja w jego wybór powinna się spotkać z dezaprobatą.

Obowiązek wskazania we wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie domu składowego firmy banku domicylowego oraz akceptacji tego banku przez organ państwowy jest wyrazem dążenia ustawodawcy do zapewnienia prawidłowego wykonywania zobowiązań pieniężnych zabezpieczonych prawem zastawu na rzeczy oddanej na skład i podkreśla zarazem publiczną funkcję domów składowych.

Sporządzenie wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie domu składowego należy poprzedzić zawarciem wstępnego porozumienia, w którym potencjalny dom składowy uzyska zgodę wybranego przez siebie banku na przyjęcie przez ten ostatni obowiązków banku domicylowego. Porozumienie to, w formie dowolnie wybranej przez samych zainteresowanych (np. list intencyjny, umowa przedwstępna), powinno zawierać co najmniej takie postanowienia, które nie pozwolą bankowi uchylić się od zawarcia z domem składowym umowy (nazwijmy ją na razie umową rachunku bankowego), gdy organ administracyjny zaakceptuje wniosek i wyda zezwolenie na prowadzenie domu składowego. Wydaje się, że organ administracyjny nie ma możliwości władczego ingerowania zarówno w treść wspomnianego porozumienia (wyprzedzającego moment zawarcia umowy), jak i w samą umowę, zawartą pomiędzy domem składowym a bankiem domicylowym, jeśli nie są zagrożone interesy składających¹¹.

¹¹ Dom składowy jest zobowiązany do przestrzegania zasad uczciwego obrotu oraz ochrony interesów składających (art. 19 ust. 2 ustawy). Wydaje się, że tak sformułowana zasada działalności domu składowego powinna być respektowana również w stosunkach pomiędzy domem składowym a bankiem domicylowym, ponieważ stosunki te mogą mieć wpływ na sytuację prawną posiadaczy dowodów składowych.

Modyfikacja katalogu czynności bankowych banku wskazanego w zezwoleniu na prowadzenie domu składowego

Ustawa przewiduje dwa rodzaje czynności bankowych, które mogą być dokonywane przez instytucje bankowe w związku z działalnością domów składowych.

Pierwsza kategoria czynności bankowych to (obok operacji czekowych i wekslowych) operacje, których przedmiotem są warranty, jeśli będą wykonywały je banki (przepis art. 5 ust 2 pkt 2 pr. bank. w brzmieniu zaproponowanym przez ustawę o domach składowych)²⁾. Przez czynności (operacje), których przedmiotem są warranty, należy rozumieć zwłaszcza przyjmowanie warrantów jako zabezpieczenie wykonania zobowiązania kredytowego przez posiadacza nierozdzielonego dowodu składowego. Bank wówczas będzie występował w roli pierwszego indosatariusza oddzielnego warrantu (kredytodawca) albo nabywcy oddzielnego warrantu w drodze indosu od osoby (banku), która udzieliła kredytu (wtórny obrót warrantami). Do dokonywania czynności warrantowych nie będzie konieczne żadne inne zezwolenie niż te wydane przez Komisję Nadzoru Bankowego w trybie określonym w przepisie art. 34 pr. bank.

Drugim rodzajem czynności jest występowanie w roli domicylianta kwot przypadających posiadaczom dowodów składowych lub ich części (czynność objęta monopolem instytucji bankowych)³⁾. Czynności związane z umiejscowieniem dowodów składowych są zastrzeżone wyłącznie dla przedsiębiorstw bankowych. Bank domicylowy ma być dodatkowo wymieniony w zezwoleniu na prowadzenie domu składowego.

Jeżeli bank pragnie uczestniczyć w obrocie w roli kredytodawcy posiadaczy dowodów składowych, niezbędne jest dokonanie takich zmian w statucie banku, aby były one zgodne z treścią przepisu art. 5 ust. 2 pkt 2 pr. bank. w brzmieniu zaproponowanym przez przepisy ustawy o domach składowych. Legalne dokonywanie czynności warrantowych nie upoważnia jednak *eo ipso* banku do czynności związanych z umiejscowieniem dowodów składowych (inkaso dowodów składowych).

Uzyskanie zezwolenia na prowadzenie domu składowego przez podmiot występujący z wnioskiem, wymieniającym konkretny bank jako bank domicylowy, wymaga wprowadzenia zmian w statucie banku, z których będzie wynikało, że bank jest upoważniony do dokonywania czynności związanych z umiejscowieniem dowodów składowych. Domicyliant dowodów składowych, którego katalog czynności bankowych nie został równocześnie zmodyfikowany w zakresie czynności (operacji) warrantowych, nie będzie mógł jednak przyjmować warrantów jako zabezpieczenia wykonania zobowiązania wynikającego z umowy kredytowej.

²⁾ Czynność bankowa w szerokim znaczeniu. Podmioty inne niż banki także mogą przyjmować warranty dla zabezpieczenia wierzytelności przysługujących przeciwko oddającemu na skład albo jego następcy z mocy indosu dowodu składowego.

³⁾ Ciekawe jest to, że po wejściu w życie ustawy o domach składowych mamy do czynienia z tzw. naturalną czynnością bankową (czynność bankowa *sensu stricto*), jaką niewątpliwie jest „bycie bankiem domicylowym”, która nie ma swojego bezpośredniego potwierdzenia w przepisach prawa bankowego (art. 5 ust. 1), ale w innym akcie rangi ustawy.

Czynności inkasa dowodów składowych

1. Występowanie instytucji bankowej w roli podmiotu „pośredniczącego” w wykonywaniu zobowiązań wynikających z dowodów składowych wymaga poświęcenia uwagi kilku podstawowym grupom zagadnień. Komentowanie tzw. stosunków zewnętrznych, w jakich występuje bank domicylowy, należy rozpocząć od wyjaśnienia pojęcia „domicyliant dowodów składowych” oraz zakresu zastosowania przepisów prawa wekslowego w działalności banku domicylowego. Niezbędne byłoby też określenie katalogu sytuacji, w których bank będzie przyjmował, przechowywał i wypłacał kwoty przypadające posiadaczowi dowodu składowego lub jego części oraz szczegółowe omówienie sposobu dochodzenia zaspokojenia od banku domicylowego.

Poza zakresem naszego zainteresowania pozostaje na razie wewnętrzny stosunek umowny, który łączy dom składowy z bankiem domicylowym. Wystarczy jedynie nadmienić, iż stosunek rachunku bankowego, z jakim mamy do czynienia w relacji między tymi dwoma podmiotami, przejawia swoiste cechy i różni się od znanych w praktyce postaci stosunku rachunku bankowego. Ustawa o domach składowych nie nowelizuje wprawdzie przepisów kodeksu cywilnego o umowie rachunku bankowego ani przepisów prawa bankowego, które regulują materię rachunków bankowych. Jednakże z uwagi na specyficzne usytuowanie domów składowych, a zwłaszcza ich udział w zobowiązaniach ze składowych papierów wartościowych, nastąpiła modyfikacja kodeksowa umowy rachunku bankowego (art. 725 k.c.). Posiadacz rachunku bankowego (dom składowy), wbrew ogólnie panującej regule, nie może dysponować środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku.

2. Sytuacja prawna domicylianta dowodów składowych przedstawia się odmiennie niż osoby trzeciej, u której płatny jest weksel. Ustawa nie przewiduje odpowiedniego stosowania przepisów prawa wekslowego regulujących pozycję prawną domicylianta wekslowego (przepisy art. 4 i 27 tego prawa). Różnice, jakie występują między domicyliantem dowodów składowych a domicyliantem weksla, można ująć w kilku podstawowych punktach.

Po pierwsze, dowody składowe (w przeciwieństwie do weksli) są umiejscowione *ex lege*. Ma to swoje istotne konsekwencje. O każdym dowodzie składowym można będzie powiedzieć, iż jest domicylowany, domicyliant będzie oznaczony już w chwili wystawienia dowodu składowego⁴⁾, a podmioty występujące w zobowiązaniach wynikających z dowodów składowych nie będą miały żadnego wpływu na oznaczenie domicylianta albo jego zmianę.

Po drugie, zakres czynności domicylianta dowodów składowych został zdefiniowany normatywnie. Jest on szerszy niż to przewiduje prawo wekslowe odnośnie do domicylianta weksla. Bank domicylowy ma przyjmować, przechowywać i wypłacać kwoty przypadające posiadaczom dowodów składowych, natomiast domicyliant weksla to osoba trzecia, u której weksel jest płatny. O ile więc na banku domicylowym ciąży obowiązek wynikający bezpośrednio z przepisów ustawy, które nie mają jednak postaci roszczeń posiadacza dowodów składowych, to prawo wekslowe nie nakłada na domicylianta weksla żadnych obowiązków (wobec posiadacza weksla),

⁴⁾ A właściwie nawet wcześniej – zanim dowód składowy zostanie wystawiony.

a jego pozycję prawną względem wierzycieli kształtuje treść stosunku prawnego pomiędzy nim a tym dłużnikiem wekslowym, który odpowiada za pokrycie weksla.

Po trzecie, istotna różnica przejawia się w tym, że domicylianta weksla łączy z dłużnikiem wekslowym stosunek wewnętrzny (najczęściej – stosunek zlecenia – art. 734 k.c.). Na podstawie tego stosunku akceptant weksla trasowanego (albo wystawca weksla własnego) zobowiązuje się zapewnić domicyliantowi odpowiednie środki na wykup weksla (tzw. pokrycie). W odniesieniu do banku domicylowego nie istnieje taki stosunek wewnętrzny, który łączyłby go z osobą zobowiązaną do zapłaty na podstawie dowodu składowego, zwłaszcza zaś z posiadaczem oddzielnego rewersu. Odpowiedzialność za spowodowanie pokrycia ciąży na dłużniku rzeczowym (posiadaczu oddzielnego rewersu). Bez znaczenia pozostaje to, czy posiadacz rewersu sam dokonał rozdzielania dowodu składowego (co czyni go głównym dłużnikiem warrantu), czy też posiada rewers w wyniku nabycia od osoby, która dokonała rozdzielania. W razie niedostarczenia pokrycia w terminie, dom składowy przystąpi, na żądanie posiadacza warrantu, do przymusowej sprzedaży przedmiotu zastawu. Odpowiedzialność „za pokrycie” ma więc charakter rzeczowy i nie wynika z czynności prawnej dokonanej z bankiem domicylowym. Rodzą ją przepisy ustawy.

Po czwarte, domicyliant weksla zazwyczaj występuje w interesie głównego dłużnika wekslowego, natomiast bank domicylowy „reprezentuje” szerszy krąg podmiotów zaangażowanych w stosunki prawne, wynikające z wystawionych przez dom składowy papierów wartościowych. Nie sposób oprzeć się więc wrażeniu, że omawiany podmiot prawa jest powołany zwłaszcza do ochrony interesów wierzycieli sum warrantowych⁵¹. Pozycja banku domicylowego wśród tych podmiotów uzasadnia nazywanie go „publicznoprawnym gwarantem” wykonywania zobowiązań przez posiadaczy dowodów składowych i dom składowy. Należyte sprawowanie funkcji przez bank domicylowy będzie w przyszłości sprzyjało wzrostowi zaufania, jakim będą obdarzone dowody składowe jako przedmiot obrotu i skuteczny środek zabezpieczenia wierzytelności.

⁵¹ Ogólne stwierdzenie, że bank domicylowy będzie przyjmował kwoty należne posiadaczom dowodów składowych, nie daje jeszcze pełnego przeglądu sytuacji, w których bank domicylowy będzie adresatem żądania wypłacenia kwot złożonych na rachunku domu składowego. Katalog takich sytuacji ma, jak się wydaje, charakter zamknięty. Przesądza o tym specyficznie ukształtowany reżim posługiwania się papierami wartościowymi, wystawianymi przez dom składowy. Celowe jest zatem przedstawienie tych sytuacji, w których na rachunku prowadzonym przez bank domicylowy znajdują się kwoty złożone na rzecz posiadaczy dowodów składowych, ze wskazaniem, które z takich sytuacji będzie można uważać za sytuacje typowe (najczęściej występujące w praktyce).

Przepisy ustawy najwięcej miejsca poświęcają wykonaniu zobowiązania, którego źródłem jest pierwszy indos oddzielnego warrantu (przepisy art. 35 i 36). Jak zatem należy przypuszczać, na rachunek w banku domicylowym najczęściej będą wpły-

⁵¹ Było to zresztą intencją ustawodawcy przedwojennego. Instytucja banku domicylowego nie jest powszechnie znana w innych porządkach prawnych, gdzie funkcje inkasowe podejmują bezpośrednio domy składowe.

wały kwoty przypadające posiadaczowi oddzielonego warrantu, a więc wierzycielowi sumy warrantowej. Wpłaty na rzecz wierzyciela warrantowego będą zwykle pochodziły od dłużnika rzeczowego (posiadacza rewersu) albo od domu składowego, który dokonał przymusowej sprzedaży przedmiotu zastawu wówczas, gdy posiadacz rewersu nie wykonał w terminie swojego zobowiązania (przepis art. 44 ust. 2 ustawy).

Na rachunek w banku domicylowym będą wpływały również kwoty przypadające posiadaczom rewersów. Przewiduje się *explicite* jedną taką sytuację, która wystąpi wtedy, gdy dom składowy dokona przymusowej sprzedaży przedmiotu zastawu i po zaspokojeniu posiadacza warrantu pozostałą (ewentualną) nadwyżkę, należną posiadaczowi rewersu wpłaci właśnie do banku domicylowego (przepis art. 44 ust. 2 ustawy).

Z góry nie można wykluczyć także i takich sytuacji, w których do banku domicylowego będą wpływały kwoty przypadające posiadaczowi nierozdzielonego dowodu składowego albo kwoty dla posiadaczy oddzielonych rewersów bądź warrantów, ale z innych tytułów niż wcześniej wskazane. Jak jednak należy przypuszczać, sytuacje te będą pojawiały się raczej rzadko, gdyż są elementem fazy obrotu dowodami składowymi, a nie fazy wykonywania zobowiązania zabezpieczonego prawem zastawu na rzeczy oddanej na skład. Nie będzie zatem konieczna obecność banku domicylowego jako instytucji zapewniającej prawidłowość rozliczeń stron stosunków obligacyjnych, wynikających z dowodów składowych.

4. Należałoby zastanowić się nad tym, jak od technicznej strony wyglądają czynności inkasa dowodów składowych (warrantów), dokonywane przez bank domicylowy.

Zanim dokona on wypłaty środków pieniężnych przypadających dla posiadacza warrantu, środki te (suma warrantowa) muszą zostać do banku wpłacone przez dłużnika rzeczowego – posiadacza rewersu. W przeciwnym wypadku wierzyciel może domagać się zaspokojenia bezpośrednio z przedmiotu zastawu.

Zapłata na rzecz posiadacza warrantu może być dokonana w formie gotówkowej albo bezgotówkowej. Jednakże posiadacz rewersu jest ograniczony w wyborze sposobu zapłaty. Ustawa przewiduje bowiem (przepis art. 34) szczególny sposób dokumentowania faktu złożenia kwoty należnej posiadaczowi warrantu przez posiadacza rewersu. Bank domicylowy ma wystawiać stosowne zaświadczenie potwierdzające zapłatę i wręczać je posiadaczowi rewersu, który tej zapłaty dokonał. Funkcji zaświadczenia nie spełnia potwierdzająca zapłatę wzmianka na rewersie⁶⁾ ani – jak się wydaje – blankiet bankowego polecenia przelewu sumy warrantowej na rachunek domu składowego⁷⁾. Zaświadczenie wystawiane przez bank domicylowy jest swoistym surogatem warrantu. Na podstawie oddzielonego rewersu, przedstawionego

⁶⁾ Zob. T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 2, Kraków 1936, s. 1028.

⁷⁾ Ponieważ nie jest to zaświadczenie banku domicylowego, jak tego chcą przepisy ustawy. Wydaje się jednak, że chociaż wiąże się to z pewnym niebezpieczeństwem (np. sfalszowania), to domy składowe winny honorować ten sposób wykazywania spełnienia świadczenia przez posiadacza rewersu.

łącznie z oddzielnym warrantem, dom składowy obowiązany jest wydać rzecz oddaną na skład. Zwrócenie warrantu można zastąpić zaświadczeniem banku domicylowego o złożeniu w nim kwoty oznaczonej w warrancie. Jeżeli zatem posiadacz rewersu jest zainteresowany tym, aby w momencie zapłaty nabyć uprawnienie do dysponowania rzeczą oddaną na skład, musi swoje zobowiązanie wykonać w taki sposób, żeby znaleźć się w posiadaniu wspomnianego zaświadczenia banku domicylowego. Dlatego najbardziej dogodnie będzie dla niego dokonanie zapłaty bezpośrednio w banku domicylowym (a nie w innym banku albo np. na poczcie). W każdym jednak razie należy pokwitować wpłatę wprost na rewersie.

Chcąc uzyskać zaspokojenie wierzytelności, jaka przysługuje przeciwko posiadaczowi rewersu, posiadacz warrantu musi przedstawić warrant bankowi domicylowemu do zapłaty. Do przedstawienia warrantu do zapłaty oraz do protestu z powodu odmowy zapłaty stosuje się odpowiednio przepisy prawa wekslowego (przepis art. 37 ust. 1–3 ustawy). Posiadacz warrantu, który zaniedbał obowiązku przedstawienia warrantu do zapłaty, nie traci prawa do domagania się egzekucyjnej sprzedaży rzeczy oddanej na skład (przedmiotu zastawu). Niewykonanie tego obowiązku powoduje natomiast utratę prawa do zwrotnego poszukiwania przeciwko zwrotnie zobowiązanym.

Termin przedstawienia warrantu do zapłaty jest oznaczony w osnowie dokumentu. Suma warrantowa jest płatna – według terminologii prawa wekslowego w oznaczonym dniu. Posiadacz warrantu (chcąc odebrać złożoną w banku domicylowym przypadającą mu kwotę) musi w dniu wskazanym w dokumencie albo w jednym z dwóch dni powszednich po nim następujących zgłosić się w banku domicylowym i zażądać zapłaty⁸⁾. Sytuacja wyjątkowa występuje wówczas, gdy suma warrantowa została zapłacona przed terminem płatności, za wiedzą wierzyciela sumy warrantowej. Jeżeli posiadacz rewersu przed terminem płatności złożył w banku należną kwotę i odebrał towar z domu składowego na podstawie zaświadczenia banku, nie ma żadnej podstawy, by z wypłatą czekać do terminu płatności⁹⁾. W tej sytuacji przedstawienie warrantu do zapłaty, jak i sama zapłata mogą nastąpić przed terminem płatności wierzytelności zabezpieczonej zastawem.

Bank domicylowy jest zobligowany do zbadania autentyczności dokumentu oraz legitymacji formalnej przysługującej jego posiadaczowi, zwłaszcza prawidłowości szeregu indosów. Wypłata będzie następowała równocześnie ze zwrotem warrantu. Bank domicylowy uczyni na dokumencie wzmiankę o dokonanej wypłacie, którą podpisze zaspokojony wierzyciel, przez co pozbawi dokument mocy prawnej. Bank domicylowy powinien wydać zapłacony warrant dla domu składowego, aby ten w księdze składowej stwierdził wykonanie zobowiązania pieniężnego, zabezpieczonego prawem zastawu na rzecz oddanej na skład¹⁰⁾.

⁸⁾ Zaniedbanie tego aktu staranności powoduje utratę prawa zwrotnego poszukiwania.

⁹⁾ T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, op. cit., s. 1030.

¹⁰⁾ Tak stanowi ustawa (art. 44 ust. 1) odnośnie do tzw. sprzedaży przymusowej, ale wydaje się, że intencją ustawodawcy nie było ograniczenie prerogatywy domu składowego do odnotowania wykonania zobowiązania wynikającego z oddzielnego warrantu jedynie do sytuacji, gdy dokonał on sprzedaży przedmiotu zastawu.

Jeżeli dłużnik w terminie nie wpłacił kwoty przypadającej posiadaczowi warrantu, to bank domicylowy odmówi wypłaty, gdyż nie jest odpowiedzialny za pokrycie. Wierzyciel może wówczas zgłosić domowi składowemu żądanie sprzedaży przedmiotu zastawu, a jeśli chce zachować prawo zwrotnego poszukiwania, winien odmowę zapłaty stwierdzić protestem. Protest warrantu jest sformalizowany w tym samym stopniu co protest weksła (art. 85–95 pr. weksl.). Ustawa o domach składowych przewiduje jednak quasi-protest warrantu, zbliżony w swej formie do oświadczenia banku odmawiającego zapłaty czeku (art. 40 pkt 2 prawa czekowego). Protest z powodu odmowy zapłaty można mianowicie zastąpić umieszczeniem na warrancie oznaczonego datą poświadczenia banku, że warrant przedstawiony do zapłaty w oznaczonym dniu nie został wykupiony (art. 37 ust. 4 ustawy). Należy przypuszczać, iż oświadczenie banku domicylowego będzie stanowiło podstawowy sposób dokumentowania odmowy wykupienia warrantu, ponieważ nie jest połączone z kosztami, tak jak sformalizowany i czasochłonny protest warrantu, dokonany na podstawie przepisów prawa wekslowego.

Nierozdzielony dowód składowy, rewers oraz warrant podlegają postępowaniu umorzeniowemu, które odbywa się w sposób przewidziany przez prawo wekslowe (art. 96–100), z nieznacznymi modyfikacjami wynikającymi z przepisów ustawy (art. 49). O wszczęciu tego postępowania, a także o jego wyniku, sąd ma zawiadomić dom składowy oraz bank domicylowy. Spełnienie świadczenia po otrzymaniu zawiadomienia, nawet na ręce legitymowanego formalnie posiadacza dokumentu, naraża bank na odpowiedzialność wobec osoby żądającej umorzenia, dlatego prawidłowo zawiadomiony bank domicylowy ma prawo złożyć sumę warrantową do depozytu sądowego.

Na podstawie upoważnienia wydanego przez sąd i po udzieleniu stosownego zabezpieczenia, podmiot występujący z żądaniem umorzenia warrantu nabywa uprawnienie do wykonywania praw wynikających z warrantu. Bank domicylowy nie będzie mógł wówczas odmówić wypłacenia sumy warrantowej. Wydaje się, że z dokumentem, który będzie podstawą wypłacenia kwot należnych wierzycielowi, bank domicylowy winien postąpić podobnie jak z warrantem, tj. odebrać go, pozbawić mocy prawnej i zwrócić domowi składowemu.

*Autor jest doktorantem na Wydziale Prawa i Administracji
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*